

В І Д Г У К
офіційного опонента на рукопис дисертації
на тему: “Народне декоративно-прикладне мистецтво Опілля і
бойківського
Підгір’я кінця ХІХ – ХХ століття ”
(типологія, художні особливості, порівняльний аспект)

Лосик Галини Іванівни,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства
за спеціальністю

17.00.06 – декоративне і прикладне мистецтво

Дисертаційна робота є прикладом фундаментального наукового пошуку й викликана необхідністю вивчення унікальних мистецьких явищ в історії розвитку українського декоративно-прикладного мистецтва в контексті загальноєвропейської культури. Можна погодитися з автором, що дотепер територія Опілля та бойківського Підгір’я є малодослідженою в порівнянні з Гуцульщиною, Покуттям і Поділлям і не розглядалася у вітчизняному мистецтвознавстві в такому багатогранному, комплексному підході до вирішення цього мистецького феномену. Насправді це так, бо ретельний і фахово проведений історіографічний огляд праць українських і зарубіжних учених та аналіз рівня їхньої досліджуваності переконує нас у цьому та підтверджує думку про те, що ця робота здійснена вперше. Проте, як зазначає автор, окремі аспекти досліджувалися в галузях художнього металу, дерева, кераміки, одягу, вишивки тощо.

Для досягнення мети було проведено складну й багатогранну пошукову роботу, цілеспрямовано використавши для цього найбільш вигідні та результативні методи дослідження, наприклад: історико-порівняльний метод як у синхронному так і в діахронному вимірах, метод структурної типології, мистецтвознавчого аналізу та синтезу, системного аналізу, фотофіксації, інтерв’ю. Це надало науковій праці неабиякого теоретичного та практичного значення в контексті інтегрованості української культури в загальноєвропейські культурні процеси.

Слід відзначити й віддати належне п. Галині за використання багатой та різноманітної джерельної бази, в основі якої були не лише польові розвідки, але й вивчення тих творів, що зберігаються в обласних, районних, сільських та шкільних музеях. Загалом досліджено 62 населені пункти та 34 музеї, що, у свою чергу, сприяло всебічному і ґрунтовному висвітленню теми.

Заслуговує на увагу другий розділ дисертації «Ткацтво, вишивка та компоненти традиційного одягу», що вирізняється своїм комплексним ретроспективним підходом у дослідженні історико-генетичного шляху розвитку цих видів народного мистецтва. У роботі розроблено типологію народних тканин, визначено локальні осередки художнього ткацтва, досліджено найхарактерніші художні та композиційні особливості вишивки. На наш погляд, досить удадо та з професійною майстерністю автор простежує на тлі складних еволюційних процесів унікальність регіональної вишивки в її переході від геометричних до рослинно-геометризованих та рослинних орнаментів, поза її увагою не залишається жоден візерунковий мотив чи сюжет. Досліджено систему їхніх назв, простежено генезу технік, залучено до аналізу значний і досить цінний фактологічний матеріал.

Не менш цікавим є дослідження національного костюма Опілля та бойківського Підгір'я, що висвітлено в підрозділі 2.3. «Компоненти народного одягу та прикрас». До речі, слово прикраса як складова чомусь упущено в основному тексті дисертації (с.49). Досліджуючи національний костюм, автор уміло проводить аналіз за етнографічними ознаками, що, у свою чергу, дало можливість виділити типи, види, форми одягу. Визначається їхня художня виразність, а також крій, колорит, декорування. Дослідниця досить скрупульозно опрацьовує кожну окрему групу натільного, поясного, нагрудного, верхнього одягу, що подані в таблиці №3. Варто відзначити групу натільного одягу – сорочки, у яких авторка показала свій фаховий науковий рівень, володіючи мистецтвознавчим аналізом у висвітленні найрізноманітніших орнаментальних композицій декору, у

поданні характеристики крою, технології виконання чоловічих і жіночих сорочок. Галина Лосик детально простежує і подає унікальну систему розміщення вишивок на сорочках зазначених територій. Наприклад, вона виявила, що характерним явищем у вишивальному мистецтві Підгір'я було декорування всієї площини рукавів жіночих сорочок густо розміщеними вишитими стрічками, смугами, закомпонованими в горизонтальному напрямку відповідно до довжини фігури (с.54).

У контексті даного підрозділу подано інші групи, зокрема, народний головний убір, який теж є складовою частиною народного вбрання і, по суті, композиційно завершує стилістику всього одягу, надаючи своєрідну образність зі збереженими архаїчними рисами та давніми традиціями того чи іншого регіону. Він історично формувався віками і є досить цікавою та цінною складовою в розкритті глибинних пластів народної культури. У текстовій частині, хоча й подано низку важливої інформації, використані історичні джерела походження жіночого головного убору, проте бракує фактологічного матеріалу. На нашу думку, у додатку А. (Ілюстрації) недостатньо світлин із весільним убранням і зовсім відсутні дівочі святкові головні убори. Тим більше, що автор подає цікаві записи від інформаторів про технологію виготовлення святкових дівочих віночків (підрозділ 2.3, с.65). Так само в роботі розглядаються чоловічі головні убори, серед яких згадуються високі конусоподібні шапки з овечого хутра, що побутували на Стрийщині та в селах Калуського району, а також високі шапки у вигляді циліндра, що відрізняються своєю конфігурацією та декором (підрозділ 2.3, с.67). Натомість у додатку А.(Ілюстрації) зафіксований чомусь лише один солом'яний капелюх (іл.2.70, с.70). Очевидно, що залишилися поза увагою фото-світлини із сімейних альбомних колекцій, використання яких би доповнило і збагатило зазначений підрозділ етнографічним матеріалом.

Значним науковим поступом на шляху до вирішення завдань, поставлених у дисертації, є дослідження художнього деревообробництва та плетіння з природніх матеріалів (розділ 3). Як зауважує автор, у порівнянні з

Гуцульщиною, Бойківщиною та Покуттям, досліджувана територія має обмежену кількість означених галузей і становить здебільшого довбано-вирізувальний посуд, бондарські, різьблені, столярні вироби та плетіння з природніх матеріалів. Незважаючи на це, автор послідовно й переконливо зуміла простежити традиції місцевого будівництва та проаналізувати використання архітектурно-конструктивних деталей (підрозділ 3.1. Теслярсько-різьбярський архітектурний декор). Фахово подано типологію та мистецьку виразність бондарських виробів. Висвітлено історичний аспект розвитку бондарського ремесла на базі архівних документів, досліджено осередки та майстерні з виготовлення цього промислу. Щодо довбано-вирізувальних виробів, то в роботі подано досить скупі дані, хоча, з нашої точки зору, цей прадавній промисел, на відміну від бондарського, можна було б розкрити значно ширше, зокрема процеси технології (вибір породи деревини, підготовка матеріалу), висвітлити творчість майстрів-ложкарів, кожен з яких мав свій стиль і техніку виготовлення тощо. Окрім того, слід було дотримуватися послідовності викладу текстової частини, згідно з поданим змістом, тобто розпочати в цьому підрозділі з довбано-вирізувального посуду, а не навпаки (підрозділ 3.2. Довбано-вирізувальний та бондарський посуд).

Розглядаючи традиції народного меблярства Опілля та бойківського Підгір'я (підрозділ 3.3), автор звернула особливу увагу на меблеве обладнання народного житла, професійно дослідила художні та функціональні особливості скринь, розмаїття технік декорування. В інших підрозділах, де мова йде про традиції об'ємного та рельєфного різьблення (підрозділ 3.4.) й плетіння з природніх матеріалів (підрозділ 3.5.), дослідниця проводить широкий художній аналіз народної дерев'яної скульптури, об'ємного та рельєфного різьблення, подає відомі осередки, у яких творчо працювало чимало майстрів: Іван Чміль (1886-1958), Володимир Чміль (1913-1991) та інші, що закладали основи народно-мистецьких традицій. Слід віддати належне автору за дослідження мистецтва плетіння з природніх

матеріалів. Вона подає типологію плетених виробів із лози, соломи, які можна віднести до унікальних за формотворенням і функціональністю (Таблиця 7). Оперуючи цінними першоджерелами та багатим фактологічним матеріалом, їй удалося підняти низку проблемних питань, що пов'язані з технологією плетення.

Наукова новизна дисертації виразно простежується в четвертому розділі «Гончарство, каменярство і художній метал». На основі комплексного та глибокого вивчення декоративно-прикладного мистецтва вирішено низку завдань. Серед них – висвітлення історії виникнення осередків, з'ясування типології виробів, уточнення й поглиблення відомостей про локальні особливості технології гончарства, художнього металу та каменярства, характеристика творчості провідних майстрів, уведення до наукового обігу досі невідомих пам'яток. До речі, тут текстова частина, як і в інших розділах дисертації, доповнюється й уточнюється таблицями. Відзначимо, що автор достатньо, на фаховому рівні виконала усі заплановані завдання. Проте в підрозділі 4.1. «Типологія і засоби художньої виразності гончарства» слід було ширше зупинитися на дослідженні розвитку гончарства села Войнилів – одного з найпотужніших центрів другої половини ХХ століття, де знаходився керамічний цех із виготовлення кахлів, у якому гончарі мали унікальні за конструкцією печі-горни. Добре відомою гончаркою була Гресько Текля 1930 р.н.

На наш погляд, видається важливим підрозділ 4.2. «Особливості традиційного каменярства», у якому автор досліджує не лише меморіальне кам'яне різьблення, а й розвиток алебастрового промислу як унікального самобутнього явища на Рогатинщині наприкінці ХІХ – початку ХХ століття. У додатку А подано цінні зразки сакральної каменерізнової пластики (іл.4.19 - 4.35) та вироби з алебастру (іл.4.36 – 4.42).

Мистецькі особливості ковальства та ливарництва розглянуто в підрозділі 4.3. З історичного огляду ми довідуємося про високий рівень народного ковальства, яке займало значне місце серед металообробних

ремесел. Тут фахово використані архівні матеріали, зібрано й опрацьовано фактологічні матеріали. Дослідниця звернула увагу на виробництво ужиткової ковальської продукції та роботу майстрів ковальських майстерень, творчу діяльність братів Фільчинських, які займалися відливанням дзвонів. Зокрема, слід відзначити низку описаних дзвонів із майстерні Фільчинських (с.147-150), що прикрашалися дворядковими рельєфними надписами, фігурами святих, пишними орнаментами, фірмовими знаками тощо. Натомість у додатку А не знаходимо зразків дзвонів авторства Фільчинських, а подано лише три дзвони сувенірного характеру та два — із Середнього Угриніва Калуського району Івано-Франківської області (іл.4.64, 4.65, 4.66, 4.67, 4.68).

У п'ятому розділі «Мистецькі етнотрадиції витинанок і писанок» проведено типологічний аналіз, визначено традиційні художні особливості творів, висвітлено техніки виконання та провідні осередки. Автор слушно зауважує, що писанки окресленої території споріднені з аналогічними творами інших етнографічних регіонів, що простежується у звичаях, обрядах, символіці, орнаментиці, проте із властивими для них локальними відмінами (підрозділ 5.1.).

Про художньо-композиційні особливості витинанок довідуємося з підрозділу 5.2. Варто відзначити цікавий історичний огляд, у якому визначена роль господарсько-етнографічних виставок у популяризації та збереженні витинанок. Проте, коли мова йде про шпалерні та стрічкові витинанки й використання їх в інтер'єрі народного житла, на нашу думку, краще було б віднайти такі матеріали та подати їх як взірці до додатку А. (Ілюстрації).

Зазначені в тексті чи в додатках окремі зауваження суттєво не впливають на високий рівень дослідження. Автор добре володіє науковою фаховою термінологією.

Вказані в бібліографічному списку публікації автора відповідають змісту дисертації.

Отже, Лосик Галина Іванівна у своїй науковій праці досягла поставленої мети, оскільки робота становить самостійне теоретичне обґрунтування, яке за змістом і формою відповідає вимогам ДАК до кандидатських робіт, а її автор заслуговує на присвоєння ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.06 – декоративне і прикладне мистецтво.

Офіційний опонент

кандидат мистецтвознавства, доцент,

завідувач кафедри історії мистецтва та гуманітарних наук

Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва

Львівської національної академії мистецтв

[Handwritten signature]
Ю.О.Слободян
10.06.17

Григорій Слободянюк О.О. зоб'являю
Григорій Слободянюк *[Signature]* /сорохонсько/

Львівський національний
інститут ім. Василя Стефаниши
Підпр. № 03.02-17/244
16.06.2017